

МОНІТОРИНГ, ЗАХИСТ ПРАВ І АДВОКАЦІЯ В ІНТЕРЕСАХ ЛГБТ СПІЛЬНОТИ В УКРАЇНІ

ПОСІБНИК ДЛЯ АКТИВІСТІВ

Методологія Правозахисного ЛГБТ Центру "Наш світ", 2015

СОДЕРЖАНИЕ

1. Вступление.
2. Памятка Консультанту по мониторингу и защите прав ЛГБТ в Украине.
3. Общая схема мониторинга и правозащиты.
4. Алгоритм наших действий.
5. Форма для документирования кейса и инструкция по заполнению.
6. Анкета-заявка на участие в Сети по мониторингу и защите прав ЛГБТ в Украине.

Приложения

7. Рекомендуемый список литературы.
8. Брошюра «Стратегічне судочинство в інтересах ЛГБТ або Не такий страшний чорт, як його малюють».
9. Пункт 10.5 «Дискримінація за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» в ежегодном докладе за 2014 год украинского Омбудсмана.
10. Выдержка из Национальной стратегии по правам человека

Контакты

Правозащитный ЛГБТ Центр «НАШ МИР»

E-mail: coordinator@gay.org.ua

Тел./факс: (044) 296-34-24

Телефон правовой консультации для ЛГБТ: (095) 273-03-09

Почтовый адрес: а/я 173, г. Киев, 02100

Веб-сайт: www.gay.org.ua

Facebook: <https://www.facebook.com/nashmircenter>

Методологія © Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ», 2005-2015 рр.

Цей посібник може бути доопрацьований експертами Центру «Наш світ» відповідно до сучасної ситуації.

Дана версія посібника від 27.08.2015 р.

ВСТУПЛЕНИЕ

Более 15 лет Центр «Наш мир» проводит работу по мониторингу нарушений прав ЛГБТ в Украине. В последние годы с этой целью мы создали и поддерживаем работу неформальной сети, в которую входят активисты из среды ЛГБТ сообщества, проживающие в разных регионах страны. Их задача – находить и документировать случаи нарушений прав ЛГБТ, играть роль связующего звена между Центром «Наш мир» и пострадавшим в (возможном) правозащитном процессе, помогать в правовом просвещении местного ЛГБТ сообщества и других активностях.

Мы, в свою очередь, анализируем поступающую информацию, уточняем и проверяем её достоверность. В задачи Центра «Наш мир» также входит методологическое обеспечение мониторинга – мы периодически проводим тренинги, чтобы поддерживать и улучшать профессиональный уровень наших мониторов, обмениваться опытом.

Дополнительный плюс этой системы заключается в том, что всем пострадавшим лицам, попавшим в наше поле зрения, мы предлагаем помощь в защите их прав. Это может быть только первичное правовое консультирование (анализ инцидента, предложение шагов по защите прав, оценка их возможной эффективности, рисков) или полноценная правовая поддержка в правозащитном процессе.

Для этого нам всем также очень важны контакты на местном уровне с дружественными юристами, правозащитниками, журналистами и др. специалистами, которые могут оказать помощь и содействие.

Центр «Наш мир» также регулярно проводит работу по повышению правовых знаний среди ЛГБТ сообщества, выпуская и распространяя литературу и проводя тренинги.

В результате этой комплексной работы мы получаем достоверные данные о соблюдении / нарушении прав ЛГБТ в Украине, которая используется в дальнейшей работе по представлению и защите наших общих интересов.

О чем это пособие?

Этот сборник предназначен для активистов из ЛГБТ сообщества, которые хотят присоединиться к работе по мониторингу и защите прав лесбиянок, геев, бисексуалов и трансгендерных людей в Украине.

В нем представлена методология Центра «Наш мир», а также дополнительная информация, которая может быть полезна активистам.

Как стать участником?

Ознакомьтесь с этим пособием¹, заполните анкету² и пришлите в Центр «Наш мир».

Пожалуйста, сообщите информацию о мониторинге и возможности получить правовую консультацию вашим друзьям и знакомым из ЛГБТ сообщества. Спасибо!

*С уважением,
команда Правозащитного ЛГБТ Центра «Наш мир»*

¹ Доступно для скачивания по ссылке: <http://gay.org.ua/monitoring-doc/manual.pdf>

² Доступно для скачивания по ссылке: http://gay.org.ua/monitoring-doc/anketa_konsultant.doc

ПАМ'ЯТКА КОНСУЛЬТАНТ З МОНІТОРИНГУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛГБТ В УКРАЇНІ

I. Загальні принципи, цілі та завдання Мережі з моніторингу та захисту прав ЛГБТ в Україні

- 1.1 Сприяти збиранню та документуванню випадків порушень прав людини щодо ЛГБТ громадян.
- 1.2 Сприяти представленню та захисту інтересів осіб, постраждалих від інцидентів / злочинів або дискримінації на підставі сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності.
- 1.3 Сприяти іншій правозахисній та просвітницькій діяльності в цьому контексті.
- 1.4 Використовувати отриману інформацію для представлення та захисту прав людини щодо ЛГБТ спільноти на державному рівні в Україні.
- 1.5 Мережа є неформальною. Мережа розвивається під патронатом Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ».

II. Використовувані терміни і посилання на документи

- 2.1 Наведені в цьому документі та Посібнику для ЛГБТ активістів «Моніторинг, захист прав і адвокація в інтересах ЛГБТ спільноти в Україні»¹ терміни вживаються у такому значенні:

- «ЛГБТ» – лесбійки, геї, бісексуали та трансгендерні особи.
- «Права ЛГБТ» – це загальновизнані права людини стосовно до ЛГБТ спільноти.
- «Дискримінація» – відповідно до визначення терміну в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».
- «Злочин на ґрунті ненависті» – це злочинне діяння, мотивоване упередженням до певної групи людей; в контексті цього Договору – щодо представників ЛГБТ-спільноти. Термін базується на визначенні такого діяння Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). «Інцидент на ґрунті ненависті» – менш значне протиправне діяння. Може бути визначено як «інцидент / злочин на ґрунті гомофобії».
- «Потерпілий» (включає: потерпілий, потерпіла та інші гендерні самоідентифікації) – особа, яка потерпіла від інциденту / злочину на ґрунті гомофобії або дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності.
- «Кейс» – випадок дискримінації та/або злочину (інциденту) на ґрунті ненависті, задокументований відповідно до вимог та методології Центру «Наш світ».
- «Моніторинг» – це заходи щодо збирання та документування кейсів, а також подальшій аналітичній обробці отриманої інформації.
- «Захист прав ЛГБТ» – комплекс дій по захисту прав людини та громадянських прав щодо ЛГБТ в Україні.
- «Мережа» – мережа громадян з моніторингу та захисту прав ЛГБТ в Україні.
- «Консультант для ЛГБТ» – індивідуальний учасник Мережі.

- 2.2 Методологія, яка використовується в роботі Мережі (форма та інструкція щодо документування кейса та інша інформація) наведена в Посібнику для ЛГБТ активістів «Моніторинг, захист прав і адвокація в інтересах ЛГБТ спільноти в Україні», який є у вільному он-лайн доступі на веб-сайті Центру «Наш світ».

Цей посібник може бути доопрацьований експертами Центру «Наш світ» відповідно до поточної ситуації.

III. Права та обов'язки Центру «Наш світ»

- 3.1 Координувати і підтримувати структуру Мережі та її роботу.
- 3.2 Проводити навчання консультантів для ЛГБТ, обмін досвідом.

¹ Див. <http://gay.org.ua/monitoring-doc/manual.pdf>

- 3.3 Збирати, аналізувати і використовувати (з урахуванням питання конфіденційності) кейси та іншу правозахисну інформацію, отриману від учасників Мережі в адвокаційних цілях.

IV. Права та обов'язки Консультанта для ЛГБТ

- 4.1 У межах своїх можливостей брати активну участь у роботі Мережі: збирати і документувати кейси та ін. Виконувати свої обов'язки максимально ретельно та ефективно.
- 4.2 Використовувати у своїй роботі методологію, представлену у посібнику «Моніторинг, захист прав і адвокація в інтересах ЛГБТ спільноти в Україні».
- 4.3 Взяти участь хоча би в одному тренінгу / семінарі, який проводить Центр «Наш світ».
- 4.4 Якомога швидше повідомляти в Центр «Наш світ» про всі випадки порушень прав ЛГБТ в своєму регіоні.
- 4.5 У певних випадках подавати до Центру «Наш світ» фінансову звітність (наприклад, квитки за проїзд на тренінг, місцевий проїзд, комунікаційні витрати) у встановлених формі і термінах.

V. Правила для компенсацій

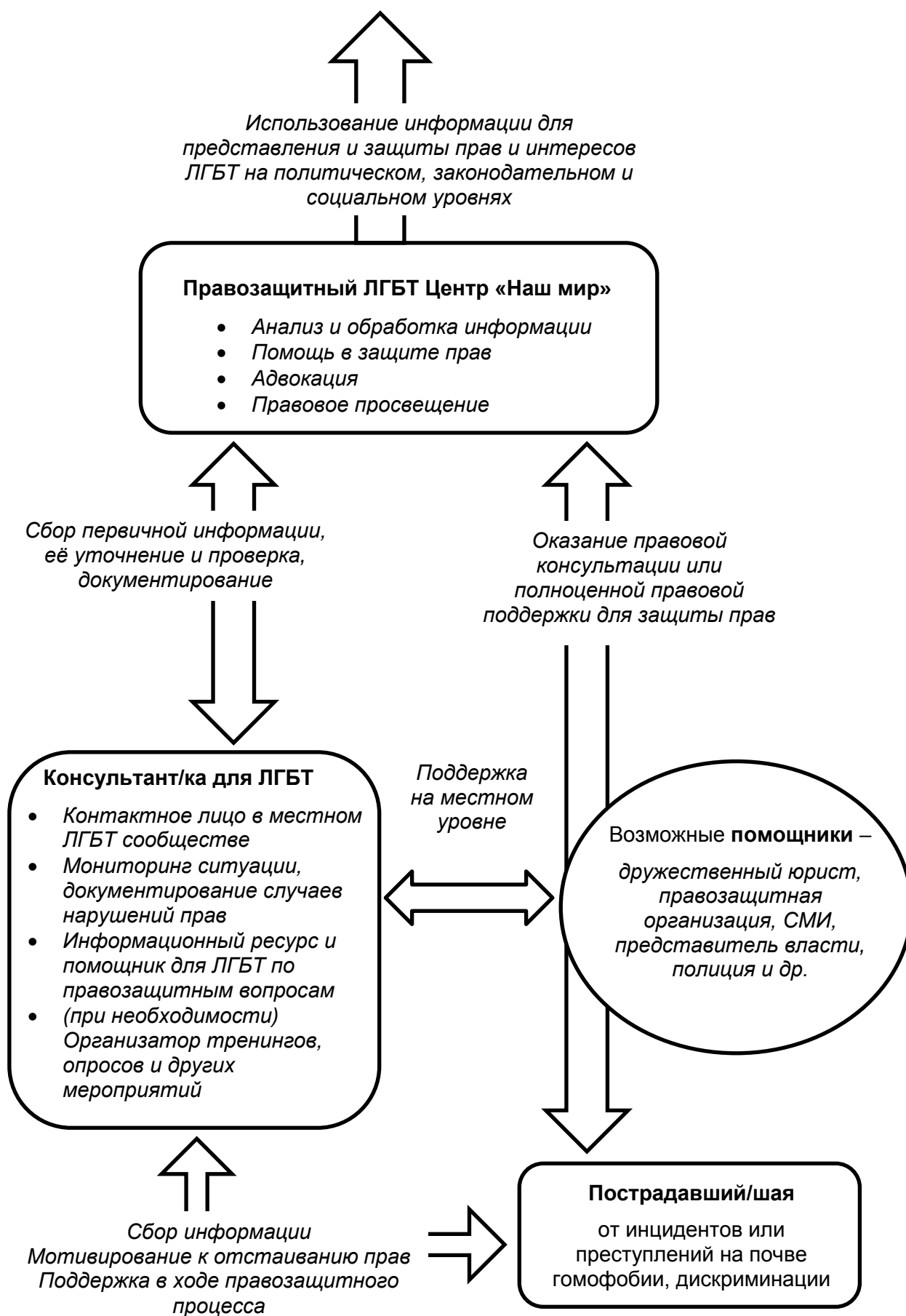
- 5.1 Центр «Наш світ» буде (виходячи зі своїх поточних можливостей) компенсувати витрати на збір і документування кейсів, а також на участь консультантів для ЛГБТ в інших активностях Мережі.
- 5.2 При розгляді питання про компенсації будуть враховуватися такі критерії:
- кейс заповнений за правилами і по формі за встановленою методологією;
 - випадок дискримінації / порушення прав відповідає загальним умовам моніторингу;
 - повнота інформації, точне вказання фактів, дат, місць тощо;
 - послідовність у викладі подій;
 - наявність контактних даних жертви та інтерв'юера;
 - наявність копій підтверджуючих документів до кейсу;
- 5.3 Центр «Наш світ» залишає за собою право припинити фінансування, якщо консультант з ЛГБТ не виконує свої обов'язки.

VI. Етичні зобов'язання

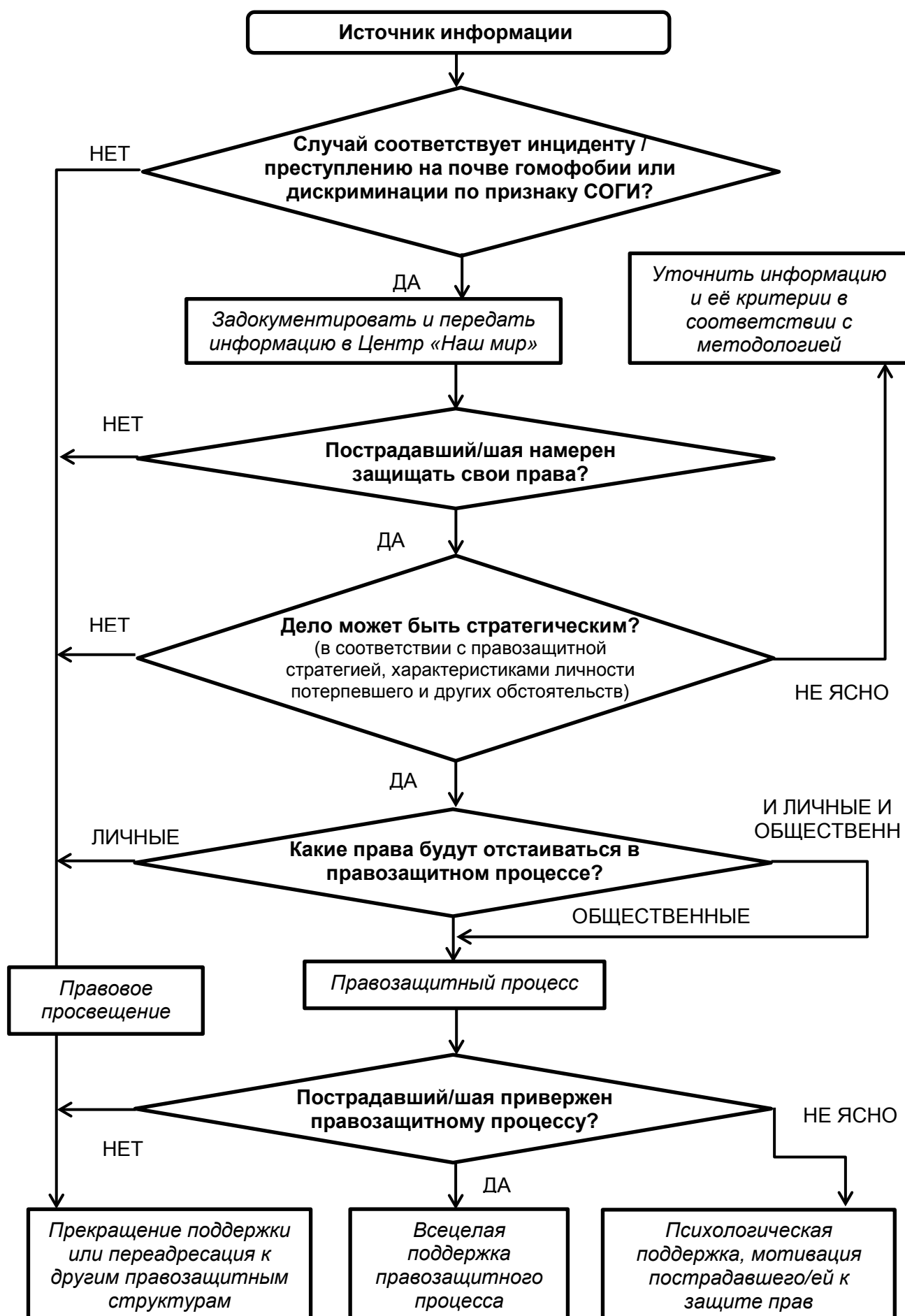
- 6.1 Інформація, яка вважається непублічною (правила конфіденційності):
- Персональні дані фізичних осіб, які повідомили про те, що постраждали від інцидентів / злочинів на ґрунті гомофобії або дискримінації (Розділ 1 «Потерпілий» у формі для документування кейса²).
 - Така інформація може бути використана публічно тільки за згоди постраждалої особи.
 - Така інформація може бути використана консультантом для ЛГБТ і Центром «Наш світ» для збору додаткової інформації по даному кейсу.
 - Розголошення конфіденційної інформації може переслідуватися в адміністративному або кримінальному порядку.
- 6.2 Інформація, яка може бути використана публічно:
- Знеособлені описи кейсів.
 - Персональні дані постраждалої особи, якщо є відповідний дозвіл.
- 6.3 У своїй діяльності всіляко уникати будь-якої дискримінації інших людей на підставі віку, статі, національності, віросповідання, сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності, того чи іншого фізичного чи психічного розладу, мови, соціоекономічного статусу чи іншої ознаки.
- 6.4 Не допускати неетичної поведінки щодо Центру «Наш світ», його співробітників і колег по роботі в Мережі.
- 6.5 Порушення етичних зобов'язань може спричинити за собою припинення співпраці.

² Доступно для завантаження – http://gay.org.ua/monitoring-doc/monitoring_form.doc

ОБЩАЯ СХЕМА МОНИТОРИНГА И ПРАВОЗАЩИТЫ

АЛГОРИТМ НАШИХ ДЕЙСТВИЙ

ФОРМА ДЛЯ ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ КЕЙСА
(Перед заполнением внимательно прочитайте инструкцию!
Позиции, помеченные звездочкой обязательны для заполнения!)

1. ПОСТРАДАВШИЙ	
Фамилия, Имя*:	
Возраст на момент ситуации*:	лет Пол*: ☐ муж. ☐ жен. ☐ другое (что)
Сексуальная идентификация*: ☐ гомосексуал ☐ гетеросексуал ☐ бисексуал ☐ транссексуал ☐ мужчина, имеющий секс с мужчиной, но не идентифицирующий себя как гей ☐ женщина, имеющая секс с женщиной, но не идентифицирующая себя как лесбиянка	
Семейное положение: ☐ холост ☐ официальный брак ☐ разведен или вдовец ☐ однополое партнерство	
Есть ли дети: ☐ да ☐ нет	
Образование: ☐ незаконченное среднее ☐ среднеспециальное (ПТУ/техникум) ☐ среднее ☐ незаконченное высшее ☐ высшее	
Род занятий на момент ситуации (см. инструкцию):	
Среднемесячный доход в грн. на момент ситуации:	
Контактная информация*: тел. (моб., дом.): e-mail: почтовый адрес:	
Примечания:	

2. НАРУШИТЕЛЬ	
* ☐ частное лицо ☐ группа частных лиц ☐ должностное лицо	
Фамилия, Имя*: Название организации*: Должность*:	
Возраст на момент ситуации (можно приблизительно):	лет Пол: ☐ муж. ☐ жен.
Род занятий на момент ситуации (см. инструкцию):	
Контактная информация (тел., e-mail, почтовый адрес):	
Примечания:	

3. КОНФЛИКТНАЯ СИТУАЦИЯ	
Период развития ситуации*: с:	по:
Область*:	Район:
Населенный пункт* (тип, название):	
Место возникновения ситуации* (см. инструкцию):	
Степень связи между пострадавшим и нарушителем* (можно отметить несколько): ☐ родственники ☐ соседи ☐ знакомые по работе или учебе ☐ зависимое положение пострадавшего от нарушителя (материальное, служебное, др.) ☐ малознакомые до конфликтной ситуации ☐ незнакомые до конфликтной ситуации	

Обстоятельства ситуации* *(подробно в хронологическом порядке):*

Обстоятельства ситуации (продолжение):

Что свидетельствует о том, что действия нарушителя (-ей) были связаны с сексуальной ориентацией или гендерной идентичностью пострадавшего?*

Какие последствия были для пострадавшего* (физические, моральные, материальные, др.):

Были ли предприняты пострадавшим какие-либо шаги по противодействию дискриминации или нарушению прав? Если да, то (опишите последовательно)*:	
какие именно	каким был их результат

4. ИСТОЧНИК ИНФОРМАЦИИ

От кого получена информация*
☐ пострадавший ☐ родственник или знакомый пострадавшего ☐ представитель общественной организации
Личная подпись источника информации*:
Информатор (<i>заполняется, если информация получена не от самого пострадавшего, а от 3-го лица</i>): Фамилия, Имя*: _____ Название организации (<i>если представитель</i>): _____ Контактная информация*: тел. (моб., дом.): _____ e-mail: _____ почтовый адрес: _____
Подтверждающие документы к кейсу (копии заявлений, официальных бумаг, публикаций и др.):

5. КОНФИДЕНЦИАЛЬНОСТЬ*

Согласен ли пострадавший, чтобы информация о нарушении его прав была использована для правозащитной деятельности? ☐ да, вся информация ☐ да, за исключением имени и контактных данных ☐ нет, никакая информация и ни при каких условиях (только для статистики)	
Примечание	

6. ПРАВОВАЯ ПОМОЩЬ ПОСТРАДАВШЕМУ*

Хочет ли пострадавший, чтобы ему была оказана правовая помощь?

☐ да ☐ нет ☐ не известно

ПАСПОРТ КЕЙСА*

Место составления:		Дата составления:	
Составитель: Фамилия, Имя:			
Контакты составителя:			
тел. (моб., дом.):			
e-mail:			
почтовый адрес:			
Личная подпись составителя:			

Заполненный кейс пришлите **заказным** письмом по адресу: Центр "Наш мир", а/я 173, г. Киев 02100
либо в электронном виде по e-mail: shuraZ@gay.org.ua
Вопросы по заполнению по тел.: (044) 296-34-24 или (050) 348-69-52, Александр Зинченков

ИНСТРУКЦИЯ ПО ДОКУМЕНТИРОВАНИЮ КЕЙСА

Кейс (от англ. case) - это краткое описание конкретной ситуации (случая, дела, конфликта).

Какие нарушения прав необходимо выявлять и документировать?

В рамках мониторинга необходимо отбирать только те случаи дискриминации, действий на почве ненависти или нарушения прав, которые связаны с сексуальной ориентацией или гендерной идентичностью и которые произошли на территории Украины за прошедшие (максимум!) два года.

Конфиденциальность. Как участник мониторинговой работы, Вы должны хранить в тайне информацию о физических лицах, их сексуальной ориентации, ВИЧ-статусе, их контактные данные, полученные от респондентов!

Порядок интервьюирования респондента.

- 1) Представьтесь.
- 2) Объясните, что мониторинг проводится Центром "Наш мир" для выявления и документирования случаев нарушения прав ЛГБТ в Украине. На основе собранной информации будет подготовлен отчет, с которым ознакомятся чиновники государственных органов, журналисты, правозащитники, общественность.
- 3) Подчеркните конфиденциальность информации! Никакие из полученных сведений не будут разглашены без согласия респондента!
- 4) Последовательно читайте вопросы и разборчиво вписывайте ответы или отмечайте галочками. В пунктах, где возможно выбрать несколько ответов, даны соответствующие пояснения. Позиции, помеченные звездочкой обязательны для заполнения!
- 5) Подробно и последовательно опишите конфликтную ситуацию.
- 6) После проведения интервью поблагодарите респондента. Оставьте ему контактные координаты Центра "Наш мир", на случай, если он захочет сообщить дополнительную информацию или получить консультацию.
- 7) Спросите у респондента, может ли он порекомендовать других людей, у которых были правовые проблемы, связанные с сексуальной ориентацией. Узнайте, как с ними связаться.

Пояснения к Форме для документирования кейса.

1. Пострадавший

В п. "**Род занятий**" необходимо указать, чем занимался пострадавший на момент конфликтной ситуации: ученик, студент, рабочий, ИТР, руководитель, госслужащий, военнослужащий, предприниматель, работник сферы услуг, работник сельского хозяйства, безработный, другое. Тут же можно указать название учреждения и должность.

В п. "**Примечание**" указывается важная информация, не отраженная в предыдущих пунктах. Например, особые характеристики, такие как стиль поведения ("манерность"), национальность, беженец, инвалидность и т.д., если это влияло на развитие ситуации. Сюда же следует занести данные о лицах, пострадавших косвенно, в т.ч., если они гетеросексуалы (родственники, знакомые и т.п.).

2. Нарушитель

В случае если нарушителем является физическое лицо, укажите только его имя и фамилию. Если нарушитель – должностное лицо, действующее от имени какой-либо организации или предприятия, то, кроме его фамилии, необходимо указать его должность и название учреждения.

В "**Примечании**" сообщите дополнительную информацию. Если нарушителей несколько – охарактеризуйте группу (количество человек, кто они, их возраст и т.д.).

3. Конфликтная ситуация

Если у Вас нет информации о точной дате начала или завершения конфликта, то в п. "**Период**

развития ситуации" укажите хотя бы месяц и год.

В п. **«Место возникновения ситуации»** необходимо указать, в каком месте возникла конфликтная ситуация: дома, на рабочем месте, на улице или в транспорте, в кабинете должностного лица, др.

В п. **«Обстоятельства ситуации»** необходимо последовательно, с указанием дат и мест изложить факты, описывающие конфликтную ситуацию. Изложение должно быть связным и логичным.

Здесь, кроме всего, нужно осветить вопросы:

- какими причинами были вызваны действия Нарушителя в данной ситуации. Была ли это открытая гомофобия, или прикрывалась другими причинами. Определяя субъективные причины поведения участников конфликта, не стоит давать им собственную оценку, а нужно ссылаться лишь на их конкретные высказывания или действия, подтверждающие такое отношение;
- какими были последствия конфликтной ситуации для его участников.

Важно! Как пострадавших, так и нарушителей может быть несколько и делиться, как одни, так и другие, могут на прямых и косвенных. В этом пункте необходимо описать действия всех участников конфликтной ситуации.

Если в конфликте фигурирует больше чем один прямой пострадавший, или больше чем один прямой нарушитель, то информацию о других прямых участниках следует разместить в п. **«Примечание»**, соответствующего раздела.

Пример 1

"Двух парней, живущих гей-семьей и снимавших квартиру выгнал хозяин жилья, когда узнал об их нетрадиционной ориентации". В этом случае два прямых пострадавших – оба парня. Информацию о втором пострадавшем следует разместить в п. **«Примечание»** раздела **«Пострадавший»**

Пример 2

"Милиция задержала в парке гея за «непристойное поведение». Кроме всего прочего, они сообщили его семье о его нетрадиционной ориентации (ранее родные не знали об этом), после чего у матери случился сердечный приступ, и она попала в больницу". В этом случае мать стала косвенным пострадавшим. Достаточно, если в *Описательной части* будет указана какая-либо основная информация о ней (например, возраст).

В отдельной графе укажите, были ли предприняты пострадавшим какие-либо шаги по противодействию дискриминации и если да, то последовательно: какие именно и каким был их результат.

4. Источник информации

В этом разделе зафиксируйте, от кого получены сведения, чтобы при необходимости, была возможность уточнить информацию.

Перечислите имеющиеся документы, относящиеся к делу. Копии таких документов (заявлений, жалоб, ответов из госорганов, публикаций в прессе и пр.), присланные вместе с кейсом, существенно увеличивают значимость информации.

5. Конфиденциальность

Повторите респонденту правила хранения и распространения полученной информации, отметьте его выбор в соответствующей графе. В примечании укажите пожелания, высказанные респондентом.

6. Правовая помощь Пострадавшему

Центр "Наш мир" имеет возможность оказать пострадавшим от дискриминации на основе

сексуальной ориентации бесплатную правовую помощь для отстаивания нарушенных прав. Сотрудники нашей организации свяжутся с респондентом, если он изъявит желание бороться за свои права.

Паспорт кейса

В этом разделе интервьюер должен указать данные о себе. Подпись свидетельствует о том, что информацию он узнал от респондента и она записана им без искажений.

Правила финансовой компенсации за участие в мониторинге.

За один правильно задокументированный кейс интервьюеру будет выплачено вознаграждение в размере до 300 грн. Размер оплаты будет определен экспертами Центра "Наш мир" исходя из следующих критериев:

- случай дискриминации / нарушения прав соответствует общим условиям мониторинга
- полнота информации, точное указание фактов, дат, мест и т.д.
- связность и грамотность изложения
- наличие контактных данных пострадавшего, интервьюера
- наличие копий подтверждающих документов к кейсу.

Заполненный кейс пришлите **заказным** письмом по адресу: Центр "Наш мир", а/я 173, г. Киев 02100
либо в электронном виде по e-mail: shuraZ@gay.org.ua

Вопросы по заполнению по тел.: (044) 296-34-24 или (050) 348-69-52, Александр Зинченков

Данный документ доступен для скачивания на веб-сайте Центра «Наш мир»:
http://gay.org.ua/monitoring-doc/monitoring_form.doc (формат MS Word)

АНКЕТА-ЗАЯВКА¹

на участие в сети по мониторингу и защите прав ЛГБТ в Украине для сотрудничества с Правозащитным ЛГБТ Центром «Наш мир»

Информация, предоставленная в анкете, будет использоваться Центром «Наш мир» для оценки потенциала заявителя. Данная информация не будет использоваться публично.

1.	Фамилия и имя заявителя	
2.	Город проживания	
3.	Телефон для контакта (мобильный)	
4.	E-mail:	
5.	Используете ли Вы социальные сети (Facebook, Vkontakte, Oguys и др.) для общения с ЛГБТ? Если да, то укажите ссылки.	
6.	Как Вы оцениваете свою сексуальную ориентацию и гендерную идентичность? (информация необходима Центру «Наш мир» для сбалансированного отбора кандидатов)	а) Лесбиянка или бисексуалка б) Гей или бисексуал в) Трансгендер г) Гетеросексуал /-ка
7.	Ваш возраст	
8.	Чем Вы занимаетесь в настоящее время? (учитесь или работаете, где и кем?)	
9.	Степень Вашей открытости: Кому Вы можете сказать о своей сексуальной ориентации? (отметьте один вариант)	а) Я скрываю это от всех. б) Про это знает только узкий круг друзей гомосексуальной / бисексуальной ориентации. в) Скрываю от большинства людей, тем не менее говорил/-а об этом некоторым близким гетеросексуалам (друзьям / родственникам / коллегам по работе). г) Не скрываю, но и не считаю нужным говорить об этом всем. д) Могу сказать об этом всем, кто меня окружает.
10.	Сеть контактов в ЛГБТ сообществе своего города	Как много геев Вы знаете? – Как много лесбиянок Вы знаете? – Как много трансгендеров Вы знаете? –
11.	Есть ли у Вас опыт общественной или правозащитной деятельности? (кратко опишите). Если являетесь членом ЛГБТ организации или группы, пожалуйста, укажите какой.	
12.	Пожалуйста, оцените уровень своих правовых знаний в области прав человека и гражданском праве (отметьте один вариант)	а) Отлично б) Хорошо в) Удовлетворительно г) Неудовлетворительно
13.	Почему Вы хотите принять участие в в сети по мониторингу и защите прав ЛГБТ в Украине? (кратко опишите мотивацию)	
14.	Дата подачи заявки	

Я соглашаюсь, что в случае отбора моей кандидатуры, обязуюсь придерживаться принципов сотрудничества с Правозащитным ЛГБТ Центром «Наш мир» и соблюдения этических норм, изложенных в Памятке² Консультанту по мониторингу и защите прав ЛГБТ в Украине.

Пожалуйста, пришлите заполненную анкету по e-mail: monitoring@gay.org.ua

¹ Анкету можно скачать по адресу: http://gay.org.ua/monitoring-doc/anketa_konsultant.doc

² Памятка и дополнительная информация: <http://gay.org.ua/monitoring-doc/manual.pdf>

РЕКОМЕНДУЕМЫЙ СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

Публикации доступны онлайн на веб-сайте Правозащитного ЛГБТ Центра «Наш мир»

Gay.org.ua в разделе Інфо-ресурсний центр

ЗАЧЕМ СООБЩАТЬ О НАРУШЕНИЯХ ПРАВ?

Сбор и документирование случаев дискриминации и других нарушений прав ЛГБТ – очень важный элемент работы по защите прав человека и гражданина. Этим пособием мы хотим мотивировать наше сообщество не замалчивать такие случаи, а сообщать о них в правозащитные организации. Буклет поможет понять, что такое мониторинг соблюдения прав ЛГБТ и какова методика его проведения, как используются его результаты и зачем это нужно.

УГРОЗА ONLINE

Брошюра рассматривает актуальные на сегодняшний день для украинских МСМ проблемные аспекты, связанные с провокациями в Интернете, исходящими со стороны как милиции, так и частных лиц, а также отвечает на следующие вопросы: как избежать нежелательных последствий виртуальных знакомств, а если это случилось, то как этому противостоять.

ДЕЛО ПОПРАВИМО. ЛГБТ, ПОСОБИЕ ПО ВЫЖИВАНИЮ

В брошюре содержатся практические советы для ЛГБТ по решению конфликтов во взаимоотношениях с родителями и близкими, на работе и учебе, в сфере предоставления товаров и услуг, в контактах с государством и милицией.

Я и МИЛИЦИЯ

Памятка по общению с милицией/полицией: проверка документов, задержание, личный досмотр, протокол, визит милиции на дом, допрос, фотографирование, избиение, защита прав и другие вопросы.

ТРАДИЦІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ – МІФИ ТА ФАКТИ ЩОДО ЛГБТ

У цьому виданні ми зібрали питання, які найчастіше траплялися нам на очі в Інтернеті або зустрічалися в безпосередньому спілкуванні. Ми відповіли на них, використовуючи як власний досвід життя пересічних українських гомосексуалів, які народилися та виросли ще у радянську добу, так і загальнодоступну в наш час інформацію, котра, однак, не завжди трапляється на очі тому, хто її спеціально не шукає.

СТРАТЕГІЧНЕ СУДОЧИНСТВО В ІНТЕРЕСАХ ЛГБТ або НЕ ТАКИЙ СТРАШНИЙ ЧОРТ, ЯК ЙОГО МАЛЮЮТЬ

В брошурі розглядаються такі питання як: захист прав і стратегічні судові справи; злочини на ґрунті ненависті; дискримінація у трудовій сфері; дискримінація одностатевих сімей; правові проблеми, що виникають у трансґендерів; законодавчі засади боротьби з дискримінацією; проблеми ЛГБТ на окупованих територіях; що треба пам'ятати, приймаючи рішення про початок судової справи; та ін.

НА МЕЖІ. ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Ця книга – перший всебічне та докладне дослідження проблем дискримінації та нерівності в Україні. У ньому описуються характерні моделі дискримінації за різними ознаками та несприятливе становище певних уразливих груп, надається аналіз національного законодавства та міжнародних зобов'язань України в галузі прав людини, оцінюється ефективність їх імплементації та надаються рекомендації українській владі з поліпшення ситуації.

СТРАТЕГІЧНЕ СУДОЧИНСТВО В ІНТЕРЕСАХ ЛГБТ

або

НЕ ТАКИЙ СТРАШНИЙ ЧОРТ, ЯК ЙОГО МАЛЮЮТЬ

Стратегічне судочинство в інтересах ЛГБТ або не такий страшний чорт, як його малюють

ЗМІСТ

➤ Захист прав і стратегічні судові справи	➔ 1
➤ Злочини на ґрунті ненависті	➔ 1
➤ Дискримінація в трудовій сфері	➔ 2
➤ Дискримінація одностатевих сімей	➔ 4
➤ Правові проблеми, що виникають у трансґендерів	➔ 5
➤ Законодавчі засади боротьби з дискримінацією	➔ 6
➤ Проблеми на окупованих територіях	➔ 8
➤ Що треба пам'ятати, приймаючи рішення про початок судової справи	➔ 9
➤ Кілька слів про Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ)	➔ 10
➤ Ви постраждали? Вирішили захистити свої права?	
Хочете отримати консультацію та правову допомогу?	➔ 11
➤ Моніторинг	➔ 11
➤ Додаткова інформація	➔ 11
➤ Про Центр «Наш світ»	➔ 12

Автори: Андрій Маймулахін, Андрій Кравчук

Правозахисний ЛГБТ Центр «НАШ СВІТ»

E-mail: coordinator@gay.org.ua

Тел./факс офісу: (044) 296-34-24

Поштова адреса: а/с 173, м Київ, 02100

Facebook: <https://www.facebook.com/nashmircenter>

Веб-сайт: www.gay.org.ua

Телефон правової консультації для ЛГБТ: (095) 273-03-09

Експерт з правової консультації: Олександр Зінченков, e-mail: shuraz@gay.org.ua

Брошура підготовлена Центром «Наш світ» в рамках проекту «Підтримка прав людини та верховенства права для ЛГБТ людей в Україні», який реалізується у співпраці з Норвезьким Гельсінським Комітетом та фінансується Міністерством закордонних справ Норвегії.

NORWEGIAN HELSINKI COMMITTEE
DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITE

NORWEGIAN MINISTRY
OF FOREIGN AFFAIRS

Захист прав і стратегічні судові справи

Ця брошура присвячена деяким питанням судового захисту від порушень прав людини щодо ЛГБТ. Досі було небагато прикладів, коли представники нашої спільноти відстоювали свої права за допомогою правоохоронних і судових органів. Звичайно, цьому є виправдання і пояснення.

По-перше, одна з головних проблем нашої країни – відсутність ефективної правової системи і верховенства права; люди не завжди вірять у справедливість міліції та суду, знають про корумпованість влади. По-друге, досі багато геїв, лесбійок, трансгендерів приховують свою сексуальну орієнтацію або гендерну ідентичність. Звернувшись до правоохоронних органів за захистом прав, можна зіткнутися з додатковою дискримінацією, насмішками, образами. На жаль, сама міліція, використовуючи свою владу, може порушувати права ЛГБТ, займаючись залякуванням, здирництвом тощо.

Одначе, зміна цієї порочної системи – в наших інтересах і в наших власних руках. Точно так само, мало хто спочатку вірив, що «Євромайдан» переможе колишню владу. І тепер, коли країна не на словах, а на ділі робить кроки до євроінтеграції, зміцнення демократії, боротьби з корупцією та посилення правової системи, ми, ЛГБТ спільнота, просто мусимо бути більш сміливими і відповідальними у боротьбі за свої права.

У цій брошурі ми розберемо кілька принципових правових проблем, які досі присутні в законодавстві та практиці, а також запропонуємо стратегії щодо їх подолання та викорінення. Це не буде швидким і легким шляхом – як уже сказано, потрібно певна сміливість, наполегливість, терпіння.

Не можна сказати, що закони та суспільство в Україні аж занадто гомофобні. Так, є певні групи (зокрема, навколоцерковні та праворадикальні), що активно виступають проти визнання прав ЛГБТ; є прогалини в законодавстві; є політики, які не проти використовувати гомофобну риторичку для свого піару.

Щоби побороти ці негативні прояви, ми маємо повною мірою використовувати доступні нам законні методи боротьби. У правовій державі це може бути зроблено через правоохоронні органи і судову систему.

Ця брошура, здебільшого, присвячена стратегічному судочинству. Його метою є не стільки виправити конкретне порушення прав (компенсувати матеріальні та моральні збитки, покарати злочинців), скільки сприяти системному вирішенню тієї чи іншої проблеми на рівні законодавства або правозастосовної практики.

Злочини на ґрунті ненависті

Восени 2014 під час демонстрації фільму на ЛГБТ тематику було скоєно підпал київського кінотеатру «Жовтень». Це зробили два ультраправих активісти, які пізніше були затримані і зізналися, що діяли саме з гомофобних мотивів, проте правоохоронці кваліфікували злочин як звичайне хуліганство, оскільки чинний Кримінальний кодекс (КК) не розглядає гомофобію як обтяжливу обставину злочину. Якби такі ж дії були вчинені на ґрунті расової, національної чи релігійної нетерпимості, то, відповідно до закону (ст. 67, 161 КК), злочинцям загрожувало би набагато серйозніше покарання.

Ті ж самі вади законодавства проявляються при розслідуванні та покаранні, наприклад, за побиття і навіть вбивства представників ЛГБТ – міліція і суд не будуть розглядати такі злочини як здійснені на ґрунті ненависті за ознакою сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності потерпілих. Наприклад, саме така ситуація склалася при розслідуванні жорстокого побиття

організаторів прайду в Києві навесні 2012 року. Хоча гомофобний мотив злочину був усім більш ніж зрозумілий, міліція і прокуратура заплющили очі на цю обставину.

Якщо законодавство недосконале, чому ж усе-таки варто в ході слідства і в суді доводити, що злочинці діяли з мотиву нетерпимості?

Дійсно, в національному суді ми не зможемо по справедливості суворо покарати гомофобів, але тут якраз і відкривається шлях для **стратегічного судочинства**. Після проходження всіх обов'язкових національних інстанцій можна звертатися до Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ), де справа буде розглядатися згідно з положеннями Європейської Конвенції з прав людини та врахуванням попередніх прецедентів і висновків цього суду. Стаття 14 Конвенції захищає від дискримінації, зокрема, за ознаками сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності – ці ознаки не згадані у явному вигляді, але ЄСПЛ в процесі розгляду справ дійшов висновку, що вони містяться серед "інших ознак", згаданих у цій статті.

Якщо буде доведено, що національне законодавство і правоохоронна система не звертають на такі злочини належної уваги, то можна очікувати, що ЄСПЛ не тільки вкаже на порушення прав людини у конкретній справі; він також може рекомендувати провести системні зміни в законодавстві, щоби надалі аналогічні злочини на ґрунті ненависті до ЛГБТ належним чином розслідувались і каралися. Чим більше буде таких скарг відправлено до Європейського Суду, тим більша ймовірність, що в кінцевому підсумку ми доб'ємося потрібних змін у законодавстві та правозастосовній практиці.

Які справи ми шукаємо?

- «Злочини та інциденти ворожнечі» – напади, заподіяння тілесних ушкоджень, вбивства на ґрунті ненависті до ЛГБТ, зокрема, щодо ЛГБТ активістів, а також зриви публічних заходів.
- «Мова ворожнечі» – публічні підбурювання до гомофобії та трансфобії через ЗМІ з боку суспільно-політичних діячів і т.ін.

Як показує досвід, міліція і прокуратура будуть намагатися не помічати справжніх мотивів злочину, адже їм набагато простіше кваліфікувати такі дії, наприклад, за статтями «Хуліганство» чи «Заподіяння тілесних ушкоджень». **Тому наше основне завдання – наполягати, щоби гомофобний або трансфобний мотив був відзначений в матеріалах слідства і заявлений в суді, зробивши наочною актуальність цієї проблеми.**

Дискримінація в трудовій сфері

Згідно з опитуванням, проведеним Центром «Наш світ» серед українських ЛГБТ в 2011 р. з числа тих, про чию гомо- або бісексуальну орієнтацію було достовірно чи ймовірно відомо в трудовому колективі або при працевлаштуванні, 1/3 респондентів повідомили, що піддавалися дискримінації. Ця статистика явно свідчить про існування проблеми.

Кодекс законів про працю (КЗпП) України в переліку підстав, за якими заборонена дискримінація у трудових відносинах, не містить в явному вигляді ознак сексуальної орієнтації чи ґендерної ідентичності. У травні 2014 р. було поширено лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ), в якому надано роз'яснення, що сексуальна орієнтація входить до числа «інших» ознак у трудовому законодавстві, за якими заборонена дискримінація, що можна розглядати як певний позитивний крок. Однак, ВССУ не наділений повноваженнями офіційно тлумачити законодавство, тому явне включення сексуальної орієнтації, а

також ґендерної ідентичності, в перелік антидискримінаційних положень Кодексу законів про працю (або нового Трудового кодексу, що має його замінити в майбутньому) є актуальним завданням. На нашу думку, тільки таким чином на державному рівні буде визнано існування проблеми і дано чіткий сигнал суспільству, що дискримінація громадян на ґрунті сексуальної орієнтації або ґендерної ідентичності є неприпустимою.

В рамках Плану дій з лібералізації візового режиму між Європейським Союзом і Україною, наша країна взяла на себе зобов'язання виконати рекомендації Ради Європи, які, зокрема, пропонують явним чином включити сексуальну орієнтацію в перелік антидискримінаційних підстав у трудовому законодавстві. Також слід зазначити, що при укладенні Угоди про асоціацію з Європейським Союзом Україна взяла на себе пряме зобов'язання адаптувати національне законодавство до європейських стандартів, зокрема, у питанні протидії дискримінації на основі сексуальної орієнтації у трудових питаннях. Ці стандарти ґрунтуються, серед іншого, на Директиві ЄС 2000/78/ЄС, яка прямо забороняє дискримінацію у трудових стосунках за ознакою сексуальної орієнтації, а Європейська Комісія неодноразово підкреслювала, що така заборона має бути запроваджена у явному вигляді в національному законодавстві та ефективно втілена на практиці.

Відповідаючи на питання правозахисних організацій в ході передвиборчої кампанії, нинішній президент України Петро Порошенко виступив за заборону дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності у всіх сферах життя. Пізніше секретаріат партії Блок Петра Порошенка (що має найбільшу парламентську фракцію) заявив про те, що виступає за введення кримінальної відповідальності за дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації.

У середині листопада 2014 р. на веб-сайті Міністерства соціальної політики був опублікований проект нового Трудового кодексу України, який, серед іншого, передбачає заборону дискримінації на основі сексуальної орієнтації. Безумовно, це позитивний сигнал, але не варто радіти завчасно. За попереднім досвідом ми знаємо, що серед українських політиків багато тих, хто виступає проти такого нововведення, і навколо потрібних законодавчих змін може розгорітися справжня боротьба.

Які справи ми шукаємо?

- Відмова у прийнятті на роботу або звільнення, що пов'язане з сексуальною орієнтацією або ґендерною ідентичністю.
- Цькування ЛГБТ з боку начальства або співробітників у трудових колективах.
- Дискримінаційне ставлення при просуванні по роботі або при оплаті праці.

Треба визнати: як правило, дуже важко довести, що порушення було пов'язано саме з сексуальною орієнтацією або ґендерною ідентичністю потерпілої особи. Це може бути ясно їй самій, навіть сказано в обличчя, але, як правило, роботодавець намагається знайти інший формальний привід для звільнення (наприклад, недотримання трудової дисципліни). Для успішності розгляду в суді треба постаратися зібрати всі можливі докази реальних мотивів, знайти свідків, готових підтвердити свідчення в суді (що теж може бути дуже непросто, враховуючи їхню залежність від роботодавця). Дуже важливим юридичним нововведенням, яке поки що не було підтверджене на практиці, є запровадження з 2014 року принципу перекладення тягаря доказів у цивільних позовах про дискримінацію з позивача на відповідача (докладніше див. розділ «Законодавчі засади боротьби з дискримінацією»), тепер саме він має доводити відсутність дискримінації у сумнівних випадках.

Однією з цілей стратегічного судочинства у сфері зайнятості є перевірка ефективності неявної юридичної заборони на дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації та принципу перекладення тягаря доказів. У разі виявлення неефективності, недієвості цих правових положень, ми можемо піднімати питання про необхідні зміни в законодавстві та/або правозастосовній практиці.

За грубе порушення законодавства про працю з боку роботодавця, зокрема, за незаконне звільнення, передбачена кримінальна відповідальність (ст. 172 КК).

Дискримінація одностатевих сімей

Відповідно до статті 74 Сімейного кодексу (СК) України, «якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою <...>, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності <... >». Стаття 91 Сімейного кодексу передбачає, що «якщо жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, тривалий час проживали однією сім'єю, той із них, хто став непрацездатним під час спільного проживання, має право на утримання <...>» з боку свого партнера. Стаття 232 СК «Правові наслідки усиновлення» фактично позбавляє партнера/партнерку з одностатевої пари можливості всиновити дитину свого партнера / своєї партнерки, навіть якщо вони спільно виховують її з самого народження, тоді як стаття 211 «Особи, які можуть бути усиновлювачами» дозволяє це для різностатевих сімейних пар.

Водночас, законодавство України ніяк не регулює відносини одностатевих пар, які де-факто мають всі ознаки стабільних і довготривалих сімейних стосунків. Це означає, що з точки зору закону партнери в одностатевих сім'ях фактично розглядаються як чужі один одному люди. Вони не мають права спільної сумісної власності на спільно нажите майно, якщо воно було придбане або зареєстроване тільки одним/одною з них. Таким чином, наприклад, у випадку смерті партнера, який був зареєстрований як єдиний власник житла, інший може просто опинитися на вулиці; у випадку смерті біологічної матері дитини, яка виховувалася нею спільно з її партнеркою, дитина фактично водночас позбавляється обох батьків.

У Кримінальному процесуальному кодексі України, що був прийнятий в 2013 році, з'явилося дуже важливе доповнення в переліку осіб, які вважаються близькими родичами та членами сім'ї (п. 1 статті 3): «особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі». Теоретично, під таке визначення підпадають партнери в одностатевих сімейних парах, але, наскільки нам відомо, поки що це припущення не було жодного разу перевірене на практиці. Це положення має велике практичне значення, тому що воно, зокрема, дозволяє особам, переліченим у згаданій статті кодексу, відмовлятися давати показання або пояснення проти своїх близьких згідно статті 63 Конституції України, а також застосовується в усіх випадках, коли йдеться про близьких родичів та членів сім'ї у кримінальному праві.

Дослідження, проведене Центром «Наш світ» у 2009 р., показало, що оціночна кількість одностатевих пар в Україні налічує від 100 до 200 тис.

На жаль, українські політики займають украй консервативну позицію в цьому питанні і не демонструють жодного бажання вирішити цю проблему. Так, у листі від 17.10.2014 р. до релігійних організацій прем'єр-міністр України А. Яценюк, зокрема, заявив: «Також принциповою є моя позиція стосовно сімейних цінностей. Лібералом можна бути в сфері економіки, регуляторної політики, а не в тому, що стосується сімейного життя».

Треба сказати, що подібні до вищезгаданих проблеми одностатевих сімей з інших країн вже мають прецеденти розгляду у Європейському Суді з прав людини, і багато скарг по таких справах були задовільнені. ЄСПЛ відносить регулювання шлюбних відносин до компетенції національного законодавства, але стаття 14 Європейської Конвенції з прав людини забороняє дискримінацію при користуванні правами та свободами, що передбачені у цій конвенції, а стаття 8 декларує право на повагу до особистого та сімейного життя. Те, що незареєстровані різностатеві пари за законом мають певні права та обов'язки, а одностатеві пари – ні, є вочевидь дискримінаційним ставленням, а відповідні справи мають непоганий шанс на успіх у ЄСПЛ.

Які справи ми шукаємо?

Ми шукаємо потенційних позивачів з числа одностатевих партнерів, які перебували у тривалих відносинах, проживали разом і можуть довести це, а після розлучення мають матеріальні претензії до колишнього партнера/партнерки стосовно спільно нажитого майна; або після смерті партнера/партнерки не можуть успадкувати таке майно, зокрема, житло, або право на його оренду чи використання. На додачу, нас цікавлять можливі ситуації, коли один з партнерів у тривалому одностатевому союзі загинув, а другий не має жодного шансу отримати компенсацію від держави, яку в такій ситуації мала/мав би отримати дружина загиблого. Також важливі випадки, що пов'язані з врегулюванням батьківських/опікунських прав щодо дітей у одностатевих парах, які спільно виховували цих дітей, у випадку смерті або недієздатності біологічного батька/матері дітей.

Одним із завдань стратегічного судочинства щодо одностатевих партнерів є також перевірка практичного застосування вищезгаданого визначення поняття близьких родичів та членів сім'ї, що міститься у Кримінальному процесуальному кодексі України. Це може бути зроблено у будь-якому випадку, коли слідство або суд вимагатимуть надання показань або пояснень від одностатевого партнера особи, яка є підозрюваним або обвинуваченим. Варто зауважити, що скрізь по тексту цієї брошури, коли ми говоримо про одностатевих партнерів, йдеться про людей, які спільно проживають, мають спільний побут, вважають себе сім'єю протягом досить тривалого часу, а не просто інколи зустрічаються.

Станом на травень 2015 року, 26 європейських держав на законодавчому рівні вже визнають одностатеві союзи, причому в 13 країнах одностатеві пари можуть укласти повноцінний шлюб, як і чоловік з жінкою. В 2014 році Естонія, першою серед країн колишнього СРСР, ухвалила закон про реєстрацію одностатевих партнерств (набере чинності в 2016 році). Навіть Європейський суд з прав людини, чиї рішення також є джерелом права для національного законодавства України, у справі «Валліанатос та інші проти Греції» (2013 р.) зауважив, що «хоча ще немає консенсусу серед правових систем держав-членів Ради Європи, виникає тенденція стосовно запровадження форм юридичного визнання одностатевих стосунків». Він також послався на Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec(2010)5, яка, зокрема, передбачає, що «Якщо національне законодавство наділяє правами і обов'язками неодружені пари, держави-члени повинні гарантувати, що це відноситься на недискримінаційній основі як до одностатевих, так і до різностатевих пар, в тому числі щодо пенсій за втратою годувальника та прав на користування житлом». Наше завдання – підштовхнути Україну до визнання сімейних прав її ЛГБТ мешканців на рівні з тими, що мають її гетеросексуальні громадяни.

Правові проблеми, що виникають у трансгендерів

Проблеми, з якими стикаються українські трансгендери, ще менш помітні для широкого загалу, ніж проблеми гомосексуалів. Крім дискримінації у сфері трудових стосунків, освіти, взаємовідносин з пересічними громадянами та правоохоронними органами, аналогічних до тих, з якими стикаються українські гомосексуали, трансгендери також стикаються зі специфічними проблемами у питаннях процедури зміни статі.

По-перше, вони полягають в тому, що офіційне визнання зміни статі і відповідна зміна імені трансгендерної особи в документах виявляються неможливими без проведення складних і дорогих хірургічних операцій. Хоча закон («Основи законодавства України про охорону здоров'я», стаття 51) не містить таких вимог, наказ Міністерства охорони здоров'я № 60 від 03.02.2011 р. «Про вдосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності» передбачає видачу медичного свідоцтва про зміну (корекцію) статі тільки після

проведення хірургічної корекції. В результаті, транссексуальна людина, яка не має бажання або коштів на проведення такої операції, або якій проведення такої операції протипоказане за станом здоров'я, змушена жити за документами, що не відповідають її психологічній статі, зовнішності та поведінці.

Навіть якщо трансгендери отримують дозвіл і мають кошти на проведення такої операції, вони змушені роками жити за документами, в яких вказані їхні попередні стать і відповідне ім'я, тому що медичні процедури зі зміни статі займають дуже багато часу. Таким чином, трансгендерні люди опиняються в скрутному і безправному становищі просто через небажання держави налагодити механізм реалізації прав, передбачених законом.

По-друге, згаданий наказ № 60 МОЗ України містить ряд попередніх вимог для зміни статі, багато з яких є необґрунтованими і дискримінаційними, зокрема, зміна статі забороняється у разі, якщо трансгендерна особа має:

- Дітей віком до 18 років;
- Гомосексуалізм, трансвестизм на фоні трансформації статевої ролі [Ця вимога виглядає абсолютно незрозумілою і абсурдною для транссексуала, у якого біологічна стать не збігається з психологічною];
- Наявність будь-яких сексуально-перверсних тенденцій;
- Морфологічні особливості, які ускладнюють адаптацію у бажаній статі (гермафродитизм, порушення розвитку статевих органів);
- Неможливість проведення гормонального або хірургічного втручання у зв'язку з наявними захворюваннями;
- Незгоду з об'ємом процедур зі зміни статі, рекомендованих Комісією зі зміни (корекції) статі Міністерства охорони здоров'я.

Нарешті, серйозною проблемою є недолік, а іноді й повна відсутність на місцях кваліфікованих медичних фахівців або незадовільний рівень їх підготовки, висока вартість медичних процедур, які трансгендерам доводиться оплачувати самостійно. На додаток до того, що медичні фахівці на місцях інколи просто не мають професійної підготовки, необхідної для вирішення специфічних для трансгендерів проблем, часто трансгендерні пацієнти натикаються на відверто дискримінаційне, образливе, а іноді просто вороже ставлення з боку тих, хто мусить їм допомагати.

В Україні для трансгендерів існує навіть офіційна правова дискримінація – їм заборонено всиновлювати дітей (наказ МОЗ України № 479 від 20.08.2008 р. «Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем»).

Які справи ми шукаємо?

Ми шукаємо трансгендерних людей, які зіткнулися з описаними в цьому розділі проблемами і які готові судитися з державними органами для виправлення ситуації.

Законодавчі засади боротьби з дискримінацією

У 2012 році в Україні був ухвалений закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; у 2014 до нього були внесені істотні поправки. Розглянемо основні положення цього закону.

Його сфера дії поширюється на стосунки між юридичними особами (зокрема, органами влади, комерційними компаніями, установами, організаціями тощо), які зареєстровані в Україні, а також фізичними особами, які перебувають на території нашої країни. Закон охоплює такі сфери відносин:

суспільно-політична діяльність; правосуддя; трудові відносини; охорона здоров'я; освіта; соціальний захист; житлові відносини; доступ до товарів і послуг; інші сфери суспільних відносин.

Законодавство України базується на принципах недискримінації, тобто забороняє нерівне ставлення і обмеження прав осіб у зв'язку з їх належністю до тієї чи іншої групи. Дискримінація заборонена за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними. Як видно, перелік залишений відкритим («або іншими ознаками»), і це означає, що сюди можуть бути включені характеристики, не згадані в тексті закону у явному вигляді. Для нас важливо те, що сучасне міжнародне право та практика Європейського Суду з прав людини включають в «інші ознаки» сексуальну орієнтацію і гендерну ідентичність.

Закон надає визначення поняттям «пряма дискримінація», «непряма дискримінація», «підбурювання до дискримінації», «пособництво у дискримінації», «утиск», «позитивні дії». Він передбачає можливість позитивних дій відносно уразливих груп, зокрема, «спеціальний захист з боку держави окремих категорій осіб, які потребують такого захисту»; такі дії не вважаються дискримінацією. Центр «Наш світ» вважає, що у певних сферах життя такий «спеціальний захист» може бути потрібний для ЛГБТ спільноти як соціальної групи, що постійно піддається стигматизації та дискримінації в українському суспільстві.

Закон передбачає певні механізми запобігання та протидії дискримінації. Останні поправки до нього фактично наділили Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмена) основними повноваженнями у сфері боротьби з дискримінацією. До його функцій включені моніторинг та контроль дотримання принципу недискримінації в різних сферах суспільних відносин; розгляд звернень осіб і груп осіб з питань дискримінації; внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства про дискримінацію; надання висновків у справах про дискримінацію за зверненням суду; звернення до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів та особисто або через свого представника участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом, і т.ін.

Важливою юридичною новелою стало надання права громадським організаціям представляти в судах інтереси осіб чи груп осіб, які постраждали від дискримінації (п. 1 статті 13).

Разом з поправками до закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» була внесена дуже важлива поправка до статті 60 Цивільного кодексу України про перенесення тягара доведення у справах з дискримінації з позивача на відповідача: «У справах про дискримінацію позивач зобов'язаний навести фактичні дані, які підтверджують, що дискримінація мала місце. У разі наведення таких даних доказування їх відсутності покладається на відповідача». Це було зроблено з метою вирівнювання можливостей того, хто скаржиться на дискримінацію, з тим, чиї дії оскаржуються, оскільки докази дискримінації у більшості випадків знаходяться у тих, хто цю дискримінацію здійснює. Важливо правильно розуміти зміст та спосіб дії цього положення, тому що наявна судова практика демонструє, що поки що навіть самі українські суди цього не розуміють. Насамперед, треба зауважити, що ця поправка не скасовує презумпції невинуватості обвинуваченого. Презумпція невинуватості діє у **кримінальному** праві, а у цьому випадку йдеться про **цивільний** позов з метою відшкодування за заподіяну дискримінацію та усунення її причин. Тоді як у можливому кримінальному процесі провина обвинуваченого має бути доведена у звичайному порядку з урахуванням принципу презумпції невинуватості, в цивільному позові жертва дискримінації має лише навести факти, які свідчать про можливе існування дискримінації, після чого вже відповідач має доводити, що насправді з його боку дискримінації не було. Наприклад, невдалий претендент на посаду, чия гомосексуальна орієнтація була відома менеджеру, може в суді лише продемонструвати, що замість нього на цю посаду була взята гетеросексуальна людина, чиї трудові характеристики нічим принципово не кращі, а менеджер публічно відпускав гомофобні жарти. Доказувати, що він не надав вакантну посаду позивачу саме з мотиву гомофобії, в такому випадку вже не потрібно, тепер саме цей менеджер має доводити, що у нього були інші переконливі причини поступити таким чином.

Пункт 1 статті 14 закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» передбачає право потерпілого від дискримінації звертатися зі скаргою до органів державного управління, місцевого самоврядування, до омбудсмена та/або до суду. Жодного спеціального

механізму розгляду таких скарг у суді або спеціального судового органу для їх розгляду не передбачено. Омбудсмен не має права приймати рішення про покарання винних у дискримінації та/або відшкодування шкоди потерпілим, він лише може звертатися в інші державні органи з метою усунення порушень. Судові скарги розглядаються судами загальної юрисдикції в рамках цивільного або адміністративного провадження, а в разі встановлення порушення відповідних статей Кримінального кодексу, – в рамках кримінального процесу, якщо прокуратура або суд вирішать порушити відповідну кримінальну справу. Стаття 15 говорить, що жертва дискримінації має право на відшкодування понесеного матеріального та морального збитку в порядку, встановленому законом. Винні у порушенні антидискримінаційного законодавства несуть відповідальність згідно із законом (стаття 16).

Які справи ми шукаємо?

Безсумнівно, рамковий закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» можна розглядати як суттєвий позитивний крок у боротьбі з дискримінацією. Однак треба зазначити, що досі майже відсутня практика його застосування, яка би показала ефективність цього закону. Як пересічні громадяни, так і українські правоохоронні органи, адвокати, судді ще дуже погано обізнані зі змістом та механізмами виконання антидискримінаційного законодавства. Саме тому нам дуже важливо шукати випадки дискримінації представників ЛГБТ спільноти і намагатися використовувати цей закон для захисту наших прав. На нашу думку, це можуть бути, зокрема, такі проблеми:

- Упереджене ставлення до ЛГБТ з боку міліції, інших правоохоронних органів.
- Відмова в наданні або виселення з найманого житла в тому випадку, коли власник або розпорядник житла дізнається про гомосексуальну орієнтацію або транссексуальність орендарів.
- Дискримінація (видворення, відмова в наданні послуг) ЛГБТ у закладах торгівлі, сфери обслуговування, освіти, охорони здоров'я тощо. Подібно до трудової сфери, нашим завданням у випадках дискримінації в інших сферах суспільного життя є також перевірка ефективності неявної юридичної заборони на дискримінацію за ознакою сексуальної орієнтації та принципу перекладення тягара доказів.
- Заборона або невиправдані обмеження на проведення публічних ЛГБТ заходів, таких як фестивалі, кінопокази, марші.

Проблеми на окупованих територіях

Не можна не згадати про проблеми, з якими стикаються ЛГБТ мешканці окупованих українських територій – Криму і так званих «ДНР» і «ЛНР». У Криму почав діяти російський закон про «заборону пропаганди гомосексуалізму», а з «ДНР» та «ЛНР» надходили повідомлення про ухвалення «законів», що вводять кримінальну відповідальність за одностатеві стосунки. Хоча, якщо дивитися правді в обличчя, там взагалі немає жодних законів, за винятком «закону джунглів»: «Хто сильніший, той і правий».

Ми мало що можемо зробити в цій ситуації, та поки що навряд чи зможемо реально полегшити долю ЛГБТ, які залишилися і проживають на цих територіях. За нашими відомостями, тамтешня ЛГБТ спільнота цілком «пішла в підпілля», люди сидять «тихіше води, ніжче трави», бо відкрите життя в таких умовах надто небезпечно. Але принаймні для тимчасово переміщених осіб з окупованих територій і держава, і міжнародні структури, й українські громадські організації надають хоч якусь допомогу (в тому числі, правову, соціальну, з працевлаштування тощо).

Які справи ми шукаємо?

Центр «Наш світ» збирає інформації про становище ЛГБТ на окупованих територіях і дотримання їхніх прав. Нам потрібні контактні люди, які могли би ділитися з нами такою інформацією. Ми віримо, що рано чи пізно агресорам доведеться відповідати за свої злочини в суді, і тоді нам знадобиться зібрана доказова база.

Що треба пам'ятати, приймаючи рішення про початок судової справи

Для успішного ведення судових (у т.ч., стратегічних) справ необхідні декілька важливих складових, які повинні спільно забезпечити позивач, адвокат і громадська організація, яка допомагає в ході процесу.

- 1) Для вирішення кожної з вищезгаданих або інших проблем розробляється стратегія: аналізуються правові умови, наявність доказів у конкретній справі, необхідність у зборі додаткової інформації та експертизі, оцінюються ймовірні результати розгляду справи в судових інстанціях, необхідні терміни, підбирається кваліфікований юрист і т.ін.
- 2) Дуже важливо, щоби позивач (потерпілий) розумів, що розслідування і судове провадження – це складний і виснажливий процес. Можливо, доведеться стикатися з недружнім ставленням з боку слідчих, витратити багато часу задля проходження всіх інстанцій судової системи (суд першої інстанції, апеляція, касація; можливо, Європейський Суд з прав людини).
- 3) На певному етапі стратегічного судочинства може знадобитися публічна адвокаційна кампанія. Тому тут всі – і позивач, і адвокат, і громадські активісти – повинні бути готові показати свої обличчя, виступити перед пресою. Відстоювання своєї позиції, боротьба за справедливість потребує певної мужності.
Варто відзначити, що іноді цілі позивача і мета стратегічного судочинства можуть відрізнятись. Наведемо приклад, коли «гопники» побили гея: потерпілому може бути достатньо отримати компенсацію за фізичний збиток, а ось для стратегічної справи важливіше буде довести в суді, що мотивом злочину була гомофобія, і відстоювати необхідність системних змін в законодавстві: визнати гомофобію обтяжливим фактором злочину, змусити правоохоронні органи розслідувати такі злочини з особливою ретельністю, а державу – проводити просвітницьку роботу з виховання толерантності.
- 4) Треба також пам'ятати, що стратегічне судочинство залучає до праці цілу групу професіоналів – юристів, експертів тощо – а отже, це досить дорогий процес. Фінанси на покриття адвокатських та побічних витрат, як правило, вишукують правозахисні організації, від позивача же потрібне активне співробітництво з адвокатом та правозахисниками, належне виконання всіх процесуальних норм. Дуже важливо, щоби потерпілий (позивач) пройшов процес до кінця, не кинув справу на половині шляху; в іншому випадку буде втрачено багато вкладених інтелектуальних і матеріальних витрат.
- 5) Для успішності справи також можуть знадобитися додаткові соціологічні дослідження, пошук аналогічних прикладів, вивчення судових рішень ЄСПЛ по схожих справах. Це ще раз підтверджує, наскільки це складний процес, який, почавши, треба постаратися довести до логічного і переможного кінця.

Кілька слів про Європейський Суд з прав людини (ЄСПЛ)

ЄСПЛ – це міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі 47 держав-членів Ради Європи. Він покликаний забезпечувати неухильне дотримання і виконання норм Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод її державами-учасниками. Він здійснює це завдання шляхом розгляду і вирішення конкретних справ на підставі скарг, поданих фізичною особою, групою осіб, юридичною особою або державою.

За свою історію ЄСПЛ прийняв чимало рішень на захист прав представників ЛГБТ спільноти. Хоча Європейська Конвенція з прав людини не згадує «сексуальну орієнтацію» і «гендерну ідентичність» в явному вигляді, Суд, використовуючи своє право тлумачити її положення, в процесі розгляду багатьох справ дійшов висновку, що ці ознаки також підпадають під захист Конвенції.

В цілому, ЄСПЛ були прийняті десятки рішень щодо захисту прав ЛГБТ на мирні демонстрації (зокрема, проти заборони на їх проведення з боку місцевих органів влади та про обов'язок забезпечення належної охорони гей-прайдів з боку правоохоронних органів); про захист прав одностатевих партнерів; з питань батьківських прав ЛГБТ; проти дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності у трудових стосунках та інших сферах соціального життя; проти заборони служити в армії відкритим гомосексуалам; проти різниці у юридично дозволеному віці вступу в різностатеві та одностатеві сексуальні відносини (так званий «вік згоди») та ін.

Дуже важлива особливість ЄСПЛ полягає в тому, що Суд базується на прецедентному праві. Це означає, що, якщо в якійсь справі було прийнято певне рішення, надане тлумачення тієї чи іншої статті Конвенції, то це стає частиною законодавчої бази, на якій ґрунтується подальша робота Суду. На попередні рішення Суду можна посилаючись в скаргах, навіть якщо справа стосується інших країн або має лише певні схожі обставини. Наприклад, якщо в певному рішенні ЄСПЛ висловився проти заборони ЛГБТ-прайду в країні Х, то жодна інша держава в Європі не зможе довести своє право забороняти подібні заходи в аналогічній ситуації на своїй території. При цьому важливо відзначити, що рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання державами-учасниками. За виконанням рішень Суду стежить найвищий виконавчий орган Ради Європи – Комітет Міністрів РЄ, який має право вжити всіх необхідних заходів задля примусу держави-порушниці до відшкодування збитків постраждалим особам та усунення виявлених системних порушень Європейської Конвенції з прав людини.

Щоби звернутися зі скаргою до ЄСПЛ, необхідно пройти всю національну судову систему; в Україні – від суду першої інстанції до відповідного вищого суду. Хоча у виняткових випадках, наприклад, якщо є докази неможливості позитивного вирішення питання на національному рівні, або розгляд судової справи необґрунтовано затримується, або вирішення певного питання фізично не може чекати, можна відразу звертатися в ЄСПЛ.

Важливо знати, що, якщо після національних судів ви передбачаєте звернутися до ЄСПЛ, то вже у початковому позові вам варто спиратися не тільки на законодавство України, але посилаючись на Європейську Конвенцію про захист прав людини та/або попередні рішення ЄСПЛ по конкретних справах. Наприклад, оскаржуючи факт дискримінації у трудовій сфері (порушення статті 2¹ Кодексу законів про працю України), ви (або ваш адвокат) також повинні згадати, що мало місце порушення статті 14 («Заборона дискримінації») Конвенції. Задля дотримання всіх процесуальних норм, щоби Ваша скарга не була відхилена з якихось формальних причин, ми наполегливо радимо звертатися за допомогою до юристів, які знаються на відповідних тонкощах. Центр «Наш світ» обов'язково допоможе Вам у цій справі.

І останнє: в ЄСПЛ накопичилася велика черга справ до розгляду, і тому, напевне, мине не один рік, поки по Вашій скарзі буде винесене рішення. Часто це є суттєвою перешкодою для прийняття постраждалим рішення захищати свої права до кінця, проте, ми вважаємо, що воно того вартує. Звертаючись до ЄСПЛ, ви нічого не втрачаєте, а у випадку перемоги зможете допомогти не тільки собі, але й багатьом людям по всій Європі.

Ви постраждали? Вирішили захистити свої права? Хочете отримати консультацію та правову допомогу?

Експерти Правозахисного ЛГБТ Центру «Наш світ» мають багаторічний досвід надання правової допомоги постраждалим від дискримінації, злочинів/інцидентів на ґрунті ненависті та інших порушень прав ЛГБТ-людей в Україні. Це включає в себе аналіз обставин справи, рекомендації потерпілому щодо першочергових дій (наприклад, заява в міліцію, фіксування тілесних ушкоджень в органах охорони здоров'я тощо), рекомендації та допомогу з написання заяв/скарг, поради як діяти в тій чи іншій ситуації на основі нашого досвіду.

Як було сказано вище, закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дає право громадським організаціям представляти в судах інтереси осіб чи груп осіб, які постраждали від дискримінації. Щоби представляти інтереси постраждалих у міліції чи суді, ми постараємося знайти для них дружнього юриста чи адвоката (навіть, якщо інцидент стався у віддаленій місцевості). Центр «Наш світ» і наші партнери також мають можливість компенсувати витрати на адвоката, якщо справу буде визнано стратегічною, і ми будемо впевнені в тому, що постраждала особа дійсно зацікавлена в повноцінному правозахисному процесі.

Будь ласка, звертайтеся!

Моніторинг

Навіть якщо ви та/або ваші знайомі не мають наміру захищати свої права з тих чи інших причин, будь ласка, повідомте нас про інцидент. Це допоможе нам мати повнішу інформацію з усієї України та використовувати її (з дотриманням всіх належних правил конфіденційності) в нашій адвокаційній роботі. Ви можете скористатися дуже простою онлайн формою «Повідомити про порушення прав», посилання на яку є на нашому веб-сайті www.gay.org.ua.

Як говорить прислів'я, «крапля камінь точить». Ми впевнені, що наші спільні дії обов'язково зроблять з України демократичну європейську державу, де поважаються права людини для всіх, у тому числі лесбіянок, геїв, бісексуалів і трансґендерів.

Додаткова інформація

- Наша сторінка у Facebook: <https://www.facebook.com/nashmircenter>
- На веб-сайті Центру «Наш світ» www.gay.org.ua розміщуються наші заяви, щорічні та спеціалізовані звіти про становище ЛГБТ в Україні, література з правової освіти.
- Короткий посібник «Навіщо і як повідомляти про порушення прав?» розповідає про методологію моніторингу, які випадки порушень прав важливо збирати і документувати, як ця інформація може бути використана у правозахисній роботі, як дотримуються принципи конфіденційності тощо. Центр «Наш світ» запрошує до співпраці активістів у регіонах, які могли би займатися моніторингом у місцевих ЛГБТ спільнотах; у нас є невеликий фонд для компенсації поточних витрат на цю роботу. З буклетом можна ознайомитися за посиланням www.gay.org.ua/publications/faq_monitoring.pdf

- Щорічний звіт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2013, Розділ 8.5 «Дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності», с. 403-407 – див. http://www.ombudsman.gov.ua/images/stories/01042014-decl/dopovid_2014.pdf
- Щорічний звіт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за 2014, Розділ 10.5 «Дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності», с. 318-327 – див. http://www.ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/Dopovid_2015_10b.pdf

Про Центр «Наш світ»

Авторами цього документу є активісти Правозахисного ЛГБТ Центру "Наш світ" – неприбуткової української громадської організації, метою якої є здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, соціальних, культурних, політичних, економічних та інших інтересів української ЛГБТ спільноти. Наша історія бере початок з середини 1990-х років, коли невелика група ентузіастів зі східноукраїнського міста Луганськ вирішила, що настав час для такої громадської роботи. Офіційна реєстрація Центру "Наш світ" відбулася у 1999 р.

Наша діяльність спрямована як на ЛГБТ спільноту, так і на українське суспільство в цілому. Наразі ми фокусуємо свої зусилля на наступному:

- Моніторинг порушень прав ЛГБТ.
- Юридична допомога та консультування для жертв дискримінації та "злочинів ненависті" на ґрунті сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності.
- Правова просвіта ЛГБТ спільноти.
- Спільні акції з іншими організаціями по захисту рівних прав для ЛГБТ на законодавчому та політичному рівні.
- Стратегічне судочинство.
- Підтримка ініціативних місцевих груп в їхній діяльності з забезпечення соціально-психологічної підтримки ЛГБТ, попередження ВІЛ/СНІДу серед чоловіків, які мають секс із чоловіками, мобілізація ЛГБТ спільноти на місцевому рівні.

Центр "Наш світ" є співзасновником Ради ЛГБТ-організацій України (що наразі об'єднує переважну більшість українських ЛГБТ організацій) та входить до Коаліції з протидії дискримінації в Україні – асоціації різноманітних громадських організацій та окремих активістів, які ставлять своєю метою просування рівності та подолання дискримінації в українському суспільстві.

Правозахисний ЛГБТ Центр «НАШ СВІТ»

Е-mail: coordinator@gay.org.ua

Тел./факс офісу: (044) 296-34-24

Поштова адреса: а/с 173, м Київ, 02100

Facebook: <https://www.facebook.com/nashmircenter>

Веб-сайт: www.gay.org.ua

Телефон правової консультації для ЛГБТ: (095) 273-03-09

Експерт з правової консультації: Олександр Зінченков, e-mail: shuraz@gay.org.ua

ЩОРІЧНА ДОПОВІДЬ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

про стан дотримання
та захисту прав і свобод
людини і громадянина в
Україні

ПРАВА ЛЮДИНИ

Київ 2015

УДК 342.7 (477) (042.3)
ББК 67.9 (4УКР) 400.7
Щ 76

*Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
Валерія Лутковська висловлює щиру подяку всьому
колективу Секретаріату Уповноваженого з прав
людини за особистий внесок при підготовці Щорічної
доповіді та самовіддану працю*

Щ 76 **Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і
громадянина в Україн. – К., 2015. – 552 с.**

ISBN 966-7855-00-8

*За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове*

ISBN 966-7855-00-8

© Секретаріат Уповноваженого
Верховної Ради України
з прав людини, 2015

повідність із міжнародними стандартами та вилучення з нього положень, які призводять до дискримінації осіб за ознакою їхнього ВІЛ-статусу. Наразі провадження триває.

Пропозиції

1. Передбачити достатнє бюджетне фінансування заходів щодо створення доступного середовища, у тому числі в рамках реалізації Плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009 – 2015 роки "Безбар'єрна Україна".
2. Забезпечити дієві засоби контролю за дотриманням вимог законодавства, яке стосується забезпечення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, застосування заходів розумного пристосування до потреб людей з інвалідністю тощо.
3. Переглянути державні будівельні норми на предмет урахування принципів універсального дизайну.
4. Вживати інформаційно-просвітницьких заходів з метою формування толерантного ставлення та поваги до осіб з інвалідністю та людей, що живуть з ВІЛ, та запобігання дискримінації щодо них.
5. Міністерству охорони здоров'я України опрацювати зміни до Переліку інфекційних хвороб, захворювання на які є підставою для відмови в наданні дозволу на імміграцію в Україну, з метою ліквідації дискримінації за ознакою ВІЛ-статусу.

10.5. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКАМИ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Сексуальна орієнтація

Розглядаючи питання про дотримання принципу недискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, неможливо оминати увагою те, що протягом 2014 року в Україні мала місце низка позитивних зрушень у цій сфері.

По-перше, станом на кінець 2014 року були відкликані, відхилені або зняті з розгляду Верховної Ради України всі законопроекти, які стосувалися заборони та встановлення відповідальності за так звану пропаганду гомосексуалізму і щодо яких Уповноваженим у попередніх Щорічних доповідях і в роботі з парламентськими комітетами протягом 2012 – 2014 років висловлювалася різко критична позиція та рекомендувалося їх негайно відхилити.

По-друге, 7 травня 2014 року Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ був виданий лист №10-644/0/4-14, яким судам першої та апеляційної інстанцій були надані роз'яснення, що для належного забезпечення рівності трудових прав громадян при розгляді спорів, які виникають у сфері трудових відносин, необхідно враховувати, що перелік ознак, за якими не може бути привілеїв або обмежень у реалізації трудових прав громадян, не є вичерпним. Зокрема, неприпустимим є порушення рівності трудових прав громадян не лише на підставі ознак, зазначених у статті 24 Конституції України, статті 21 Кодексу законів про працю України та статті 1 Закону "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", а й за ознакою, серед іншого, сексуальної орієнтації.

Також Вищий спеціалізований суд звернув увагу, що при розгляді спорів щодо дискримінації в сфері праці треба враховувати положення Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", яким забороняються будь-які форми дискримінації осіб та/або груп осіб за їх певними ознаками не лише з боку державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а й з боку юридичних і фізичних осіб.

На думку Уповноваженого, попри те, що викладені у листі роз'яснення Вищого спеціалізованого суду не несуть обов'язкового характеру, їх наявність є значним позитивом, оскільки при ухваленні рішень суди нижчих інстанцій матимуть на увазі, що при неврахуванні висловлених ВСС України позицій їх рішення будуть скасовані на стадії апеляції або касації.

По-третє, 17 вересня 2014 року розпорядженням Кабінету Міністрів України №847-р був затверджений План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, на 2014 – 2017 роки. Серед зобов'язань щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Європейського Союзу Україна взяла на себе й те, що стосується розроблення, прийняття та впровадження нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року про встановлення загальної системи рівного відношення у сфері зайнятості та професійної діяльності.

Оскільки зазначена Директива ЄС встановлює, серед іншого, імперативну норму щодо заборони дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації в рамках трудових відносин, Міністерством соціальної політики України при розробленні проекту нового Трудового кодексу України було включено гарантії до статті 6 цього Кодексу.

Водночас, проаналізувавши проект Трудового кодексу України, Уповноважений вважає за потрібне наголосити на тому, що для забезпечення ефективного захисту від дискримінації, у тому числі за ознакою сексуальної орієнтації, у сфері трудових відносин відповідні антидискримінаційні положення і норми

Кодексу мають повною мірою відповідати положенням Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", а також міжнародним і європейським стандартам у сфері запобігання та протидії дискримінації, практиці ЄСПЛ тощо.

Крім зазначеного, слід також звернути увагу й на низку обставин та подій, які продовжують характеризувати загальний стан дотримання прав представників ЛГБТ-спільноти в Україні як переважно негативний.

Так, у 2014 році значно зросла кількість випадків фізичного насильства на ґрунті сексуальної орієнтації, а також інцидентів, пов'язаних із пошкодженням нерухомого майна, яке належить на праві власності або праві користування ЛГБТ-організаціям, або так чи інакше асоціювалося з ЛГБТ-спільнотою чи проведенням заходів на відповідну тематику, нападів під час проведення таких заходів тощо.

Протягом року в результаті моніторингу, здійснюваного Уповноваженим з прав людини, було виявлено 16 зазначених інцидентів, 4 з яких пов'язані з випадками фізичного насильства щодо представників ЛГБТ-спільноти, а 11 – з випадками завдання шкоди майну та нападами на місця проведення заходів та їх учасників. Зокрема, в полі зору Уповноваженого перебували такі інциденти, як напад у квітні 2014 року на К., активіста "Гей-альянсу Україна"; вбивство в листопаді громадянина О. в м. Києві та жорстоке побиття у грудні 2014 року громадянина І. в м. Одесі; неодноразові погроми київських гей-клубів "Помада" і "Енді-бар", які відбулися в період з січня по липень 2014 року; напад на офіс Асоціації ЛГБТ "Ліга" в м. Миколаєві; підпал кінотеатру "Жовтень" та зрив активістами "Правого сектору" показу фільму на ЛГБТ-тематику в кінотеатрі "Кінопанорама" в м. Києві, що мали місце в жовтні 2014 року; напад групи озброєних молодиків на клуб "Доміно" (м. Одеса) під час проведення там організацією "Життєві пазли" травесті-конкурсу "Drag Queen Fest Odessa 2014" та акт гомофобного вандалізму щодо будинку офісу БФ "Аванте" і соціального кафе для ЛГБТ-спільноти у м. Львові в листопаді тощо.

Разом із тим варто також зазначити, що громадськими ЛГБТ-організаціями, зокрема правозахисним ЛГБТ-центром "Наш світ", під егідою якого працює моніторингова мережа активістів ЛГБТ і правозахисного руху, зафіксовано на порядок вищу кількість випадків – 37.

Помітним є те, що в жодному з вищенаведених випадків, за якими правоохоронними органами були відкриті кримінальні провадження, надана діям злочинців кримінально-правова кваліфікація не враховувала мотиву нетерпимості або дискримінації (прямих чи непрямих обмежень прав) за ознаками сексуальної орієнтації. Цього не було зроблено навіть у тих випадках, в яких, за інформацією самих правоохоронних органів, злочинці визнавали гомофобні мотиви своїх дій.

Така ситуація в черговий раз підтверджує недосконалість положень і норм Кримінального кодексу України, який жодним чином не визнає мотив нетер-

Таблиця 10.3. Узагальнено ця інформація у звіті¹ Центру представлена таким чином:

<i>Види порушень</i>	<i>Кількість</i>
образи, приниження людської гідності	21
фізичне насильство різних ступенів тяжкості	17
незаконне збирання, розголошення та загрози розголошення конфіденційної інформації	9
напади на ЛГБТ-заходи і місця їх проведення	5
грабіж	5
поводження, що принижує людську гідність, катування	3
здирство	3
погрози застосування фізичного насильства і зґвалтування	3
прояви гомофобії в сім'ї (відбирання документів, вигнання з дому)	2
викрадення людей	1
зґвалтування	1
сексуальні домагання	1
нанесення збитків майну ЛГБТ-організацій	1

пимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності як обтяжуючу покарання обставину. Рекомендації щодо необхідності внесення змін до КК України в цій частині вже висловлювалися Уповноваженим у попередніх Щорічних доповідях, зокрема як за 2012, так і за 2013 рік, та з огляду на відсутність прогресу в цьому питанні вони залишаються актуальними.

Водночас слід зазначити, що лише з приводу одного з вищенаведених інцидентів, зокрема, який стосувався нападу в серпні 2014 року членів угруповання "Уличные пизоны" на неповнолітнього І. з мотивів нетерпимості до сексуальної орієнтації останнього, до Уповноваженого надійшло звернення від громадської організації. У рамках реагування Уповноваженим було скеровано запит до ГУ МВС в м. Києві, у відповідь на який було отримано інформацію про те, що оскільки з цього приводу до правоохоронних органів не надходило заяви від потерпілого, підстав для відкриття кримінального провадження немає.

Між тим, вбачаючи у інциденті з неповнолітнім І. та інших зафіксованих випадках фізичного насильства на ґрунті нетерпимості щодо представників ЛГБТ-спільноти не стільки поодинокі і розрізнені випадки, скільки прояви певної

¹ Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 року / Центр "Наш світ". – К.: Центр "Наш світ", 2015. – С. 17

негативної тенденції, пов'язаної з активізацією діяльності низки радикальних молодіжних угруповань, Уповноваженим у жовтні 2014 року направлялися листи до Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України щодо необхідності посилення контролю за діяльністю таких груп, як "Модний вирок", "Уличные пизоны", "Реванш" та інших, у тому числі здійснювану у соціальних мережах, та вжиття заходів превенції і профілактичного впливу. Стурбованість Уповноваженого діяльністю зазначених угруповань знайшла відгук як у МВС, так і в СБУ – Уповноваженого було повідомлено про те, що за наданими нею відомостями були ініційовані відповідні перевірки.

У 2014 році Уповноважений знову вимушена констатувати проблеми у сфері реалізації представниками ЛГБТ-спільноти своїх прав на мирні зібрання.

Так, хоча на відміну від попередніх років Київська міська державна адміністрація не вживала заходів щодо заборони проведення Маршу рівності, який в рамках проведення ЛГБТ-фестивалю "КиївПрайд2014" був запланований та заздалегідь погоджений зі столичною владою на 5 липня 2014 року, організатори маршу були змушені його відмінити через відмову міліції забезпечити безпеку для учасників.

У цьому зв'язку Уповноважений вбачає за необхідне наголосити на тому, що гарантування безпеки для учасників мирних зібрань є одним з позитивних обов'язків держави, встановлених статтею 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та чітко закріплених практикою ЄСПЛ¹.

Щодо дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації в інших сферах суспільних відносин можна зазначити, що моніторинг соціальних мереж, зокрема мережі Facebook, дозволив виявити 1 випадок дискримінації у сфері оренди житла², а вже згаданий звіт Центру "Наш світ" містить відомості про зафіксовані в ході громадського моніторингу 3 випадки дискримінації у сфері праці та 1 випадок дискримінаційного утиску у сфері освіти³.

У травні 2014 року широкого розголосу також набув випадок відмови керівництва політичної партії "Демократичний Альянс" у прийнятті до членів партії Б. Глоби. За твердженням заступника голови партії В. Андрусіва, причиною відмови стали ідеологічні розбіжності у баченні питання прав ЛГБТ Демальянсом як християнсько-демократичною партією та кандидатом на членство як ЛГБТ-активістом. Між тим, на думку Уповноваженого та у світлі практики ЄСПЛ⁴, цей

¹ Рішення у справах "Платформа "Artze fur das Leben" проти Австрії" від 25.05.1988 року №10126/82, "Ураніо Токсо та інші проти Греції" від 20.10.2005 року №74989/01

² https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1589332621301622&id=100006746987939

³ Від розпачу до надії. Становище ЛГБТ в Україні у 2014 року / Центр "Наш світ". – К.: Центр "Наш світ", 2015. – С. 26-27

⁴ Рішення про прийнятність у справі "Staadkundig Gereformeerde Partij проти Нідерландів" від 6.10.2010 року

випадок є прикладом дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, оскільки "фільтр" для кандидатів на членство був визначений партією на підставі реалізації останніми права на свободу вираження поглядів саме з тематики, безпосередньо пов'язаної з обстоюванням прав ЛГБТ.

Водночас протягом 2014 року звернень до Уповноваженого з цих та подібних випадків дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації у сферах приватно-правових відносин не надходило, що, у свою чергу, свідчить про поширеність проблеми пасивності представників ЛГБТ-спільноти у питаннях захисту своїх прав і, можливо, низький рівень обізнаності про положення антидискримінаційного законодавства. З метою подолання цієї проблеми працівниками Секретаріату Уповноваженого в липні 2014 року було проведено 2 навчальні сесії з питань міжнародних і національних правових стандартів захисту прав ЛГБТ в рамках Школи захисту прав ЛГБТ і Національної ЛГБТ-конференції, а також організовано низку круглих столів протягом року.

Гендерна ідентичність

Протягом 2014 року фактично не відбулося значних позитивних змін у сфері дотримання прав і свобод людей, які потребують корекції статевої належності (трансгендерних людей). Проблеми як нормативно-правового регулювання, так і адміністративної практики щодо проходження людиною процедури корекції статевої належності та наступної за цим зміни відомостей про стать особи в ідентифікаційних документах (свідоцтві про народження та паспорті громадянина України), на які Уповноважений з прав людини звертала увагу у своїй попередній Щорічній доповіді, не знайшли вирішення.

Так, Міністерством охорони здоров'я України не ініціювалися зміни до наказу від 3.02.2011 року №60 "Про удосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності" і його чинна редакція продовжує зберігати всі положення, які Уповноваженим з прав людини вбачаються такими, що порушують конституційні права людини на свободу й особисту недоторканність та повагу до приватного і сімейного життя, суперечать принципу правової визначеності, становлять дискримінацію за ознаками сімейного стану та сексуальної орієнтації тощо.

Не відбулося прогресу й у вирішенні питання внесення змін до наказу МОН України від 20.08.2008 року №479 "Про затвердження переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем", яким встановлена заборона на усиновлення особами, які потребують корекції статевої належності. У цьому зв'язку хочеться ще раз наголосити на тому, що у світлі практики ЄСПЛ¹ та з огляду на відсутність даних, які підтверджують, що трансгендерність усиновлювача становить ризик для фізичного або емоційного здоров'я дитини,

¹ Зокрема, рішення ЄСПЛ у справах "P.V. проти Іспанії" від 30.11.2010 року №35159/09, "Салгейру да Сілва Мута проти Португалії" від 1.12.1998 року №33290/96 та "Е.В. проти Франції" від 22.01.2008 року №43546/02

обмеження щодо усиновлення з цієї причини не є належним і пропорційним, а відтак є прямою дискримінацією за ознакою ґендерної ідентичності.

Також у 2014 році працівники Секретаріату Уповноваженого з прав людини декілька разів брали участь у засіданнях комісії з питань зміни (корекції) статевої належності, зокрема з метою здійснення контролю за дотриманням прав і законних інтересів громадянки Є., яка потребує корекції статевої належності та яка протягом року неодноразово зверталася до Уповноваженого з прав людини зі скаргами на дії членів комісії. Участь у засіданнях в черговий раз підтвердила непрозорість процедури корекції статевої належності, відсутність у рамках цієї процедури ефективних механізмів контролю пацієнта за перебігом процедури, вільного вибору методів діагностики та лікування, а також механізмів оскарження рішень комісії. Власне, про ці самі проблеми адміністрування процедури корекції статевої належності йшлося і у попередній Щорічній доповіді Уповноваженого з прав людини.

Водночас, крім вищезазначених проблем, 2014 рік яскраво продемонстрував і те, що передбачений наказом Міністерства охорони здоров'я України №60 підхід до зміни відомостей про стать в ідентифікаційних документах створює не тільки перешкоди на шляху соціальної адаптації трансґендерної людини, але й надмірні ризики для її життя і здоров'я. Відповідно до наказу внесення змін до відомостей про стать людини у свідоцтві про народження та, згодом, й у паспорті громадянина України здійснюється лише на підставі медичного свідоцтва про зміну (корекцію) статевої належності, яке видається комісією з питань зміни (корекції) статевої належності не раніше проходження людиною всіх процедур ендокринологічної і хірургічної корекції та соціально-психологічної адаптації в обсягах, визначених самою комісією. Проходження цих процедур може тривати до кількох років і протягом цього процесу зовнішній вигляд людини змінюється настільки докорінно, що його невідповідність документам, які посвідчують особу, стає очевидною. Ця розбіжність, яка часто стає значною перешкодою для працевлаштування людини, оренди житла, реєстрації за місцем проживання, а також наражає людину на ризик трансфобної агресії і насильства, в зоні проведення антитерористичної операції стала фактором особливо високого ризику для життя і здоров'я трансґендерних людей.

Так, Уповноваженим з прав людини була отримана інформація про громадянина М., мешканця м. Харцизьк, який тривалий час не міг покинути територію, контрольовану незаконними збройними формуваннями ДНР, через обґрунтовану загрозу власному життю у зв'язку з повною невідповідністю зовнішнього вигляду паспортним даним (М. ще у 2011 році отримав дозвіл комісії на зміну статі та тривалий час проходив гормональну терапію). При цьому обґрунтованими були побоювання М. не тільки щодо спроби перетину блокпостів, контрольованих бойовиками, але й блокпостів, встановлених українськими військовими і добровольчими батальйонами.

У зв'язку з цим у черговий раз слід наголосити на необхідності термінового перегляду порядку правового визнання корекції людиною своєї статевої належності, зокрема в частині якомога ранішого внесення змін до ідентифікаційних документів, з метою гарантування безпеки та належної соціальної адаптації трансгендерних людей.

З метою актуалізації та напрацювання узгодженої позиції щодо вирішення зазначених проблем у листопаді 2014 року в Секретаріаті Уповноваженого з прав людини було проведено робочу нараду за участі представників центральних органів виконавчої влади та організацій громадянського суспільства. Під час наради було досягнуто принципової згоди щодо необхідності перегляду положень наказу Міністерства охорони здоров'я України №60, а також стало відомо, що Українським науково-дослідним інститутом соціальної і судової психіатрії та наркології Міністерства охорони здоров'я України наразі розпочато проведення дослідження з питань клінічних і соціально-психологічних показань до зміни (корекції) статевої належності, результати якого мають стати підґрунтям для такого перегляду. Останнє, на думку Уповноваженого, можна оцінити як перший позитивний крок.

Іншим позитивним кроком є рішення Окружного адміністративного суду м. Києва, ухвалене 19.01.2015 року у справі №826/16044/14. Зокрема, адміністративний суд постановив визнати таким, що не відповідає правовим актам вищої юридичної сили, та нечинним пункт 3 Медико-біологічних і соціально-психологічних показань для зміни (корекції) статевої належності, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України №60, в частині таких протипоказань, як наявність дітей віком до 18 років та грубі порушення соціальної адаптації (відсутність роботи, постійного місця проживання). Це рішення є безперечним проривом в напрямі поліпшення ситуації з дотриманням прав трансгендерних людей в Україні і неможливо не зауважити, що до його ухвалення призвела наполеглива і професійна робота двох трансгендерних жінок А. і О., одна з яких стала позивачкою, а інша забезпечувала юридичний супровід справи.

У 2014 році увагу Уповноваженого з прав людини привернула й проблема зміни реєстраційного номера облікової картки фізичної особи – платника податків (ідентифікаційний номер) у разі проходження людиною процедури корекції статевої належності.

Так, протягом року до Уповноваженого надходила інформація про відмови державних податкових інспекцій у задоволенні заяв трансгендерних людей про зміну ідентифікаційного номера у зв'язку зі зміною статі. При цьому інспекції посилялися на те, що чинним законодавством не передбачено, що зміна людиною статі є підставою для заміни ідентифікаційного номера.

Під час здійснення провадження, яке було відкрито за цими відомостями, Уповноваженим було встановлено, що дев'ятий за порядком знак у структурі ідентифікаційного номера дійсно містить інформацію про стать особи (непарна

цифра – чоловіча стать, парна цифра – жіноча стать). Але використання фактора статі при формуванні ідентифікаційного номера та за умови неможливості його зміни у зв'язку зі зміною статі створює значні ризики для порушення прав трансгендерних осіб.

По-перше, це уможлиблює ідентифікацію колишньої статі трансгендерної людини, розкриваючи таким чином інформацію про стан її здоров'я, зокрема діагноз "транссексуалізм". У розумінні статті 32 Конституції України, статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, положень законодавства про захист персональних даних і законодавства про охорону здоров'я це становитиме порушення права людини на повагу до особистого (приватного) життя, право на таємницю про стан свого здоров'я, а також порушення широкого спектра прав людини як суб'єкта персональних даних.

По-друге, враховуючи переважно негативне ставлення в суспільстві до трансгендерних людей, можливість виявлення завдяки ідентифікаційному номеру їхньої колишньої статі також створює загрозу прямої дискримінації в різних сферах суспільного життя, зокрема трудовій, охорони здоров'я тощо.

Позиція Уповноваженого з прав людини з цього питання була донесена до Міністерства доходів і зборів України. У зв'язку з цим також було висловлено прохання вжити всіх можливих заходів, зокрема нормотворчого характеру, для усунення недоліків та можливості ідентифікувати трансгендерну людину в статі, що не відповідає запису у виданому після проходження корекції статевий належності новому паспортному документі. На жаль, Міністерством прохання Уповноваженого не було задоволено і проблема на сьогоднішній день залишається невирішеною.

Між тим аналогічної проблеми вдалося уникнути в контексті отримання трансгендерними людьми фактично всіх типів документів, які оформлюються з використанням даних Єдиного державного демографічного реєстру. При проведенні аналізу проекту наказу МВС України "Про затвердження зразка заяви-анкети для внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру" було виявлено, що проектом наказу передбачалося використання цифрового чотирьохзначного коду від 0001 до 9999 (непарного для чоловіків і парного для жінок) при формуванні унікального номеру запису в ЄДДР. З огляду на це на адресу Міністерства внутрішніх справ України Уповноваженим були направлені зауваження, аналогічні вищезазначеним. Врахувавши ці зауваження, Міністерством при затвердженні наказу було додано положення, що у разі зміни статі унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрації формується для особи наново.

Пропозиції

1. Прискорити роботу над новим Трудовим кодексом України, забезпечивши при цьому відповідність його норм положенням Закону України "Про

засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" та міжнародним і європейським стандартам у сфері протидії дискримінації, включно із заборонаю дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

2. Розглянути можливість експліцитного включення заборони дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до законодавства, яке регулює інші, ніж трудову, сфери суспільних відносин.

3. Розглянути можливість внесення змін до Кримінального кодексу України з метою визнання мотивів нетерпимості щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності при скоєнні кримінальних правопорушень як обтяжуючих покарання обставин.

4. Правоохоронним органам вживати всіх можливих заходів для належного розслідування злочинів, скоєних з мотивів нетерпимості щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, ефективної протидії діяльності радикальних організацій, які пропагують насильство по відношенню до представників ЛГБТ-спільноти.

5. Міністерству охорони здоров'я України опрацювати зміни до наказу від 3.02.2011 року №60 "Про удосконалення надання медичної допомоги особам, які потребують зміни (корекції) статевої належності" та наказу від 20.08.2008 року №479 "Про затвердження переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем".

6. Державній фіскальній службі України опрацювати зміни до відомчих нормативно-правових актів, якими встановлюється порядок присвоєння та зміни реєстраційного номера облікової картки фізичної особи – платника податків, з метою усунення норм, які призводять до дискримінації за ознакою гендерної ідентичності.

НАЦІОНАЛЬНА СТРАТЕГІЯ у сфері прав людини

Витяг

Попередження та протидія дискримінації

Попередженню та протидії дискримінації перешкоджають недостатня узгодженість діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування в цій сфері, неефективність правових механізмів притягнення до відповідальності за дискримінацію, відсутність інформаційно-просвітницької роботи для подолання стереотипів, упередженості і нетерпимості в суспільстві.

Стратегічна мета:

створення ефективної системи запобігання та протидії дискримінації.

Очікувані результати:

- забезпечено комплексність та узгодженість законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації;
- реалізуються програми щодо підвищення обізнаності громадян у сфері запобігання та протидії дискримінації;
- забезпечено безперешкодний доступ кожного до ефективних засобів правового захисту від дискримінації;
- дотримується і впроваджується принцип недискримінації та культура поваги до різноманітності, вживаються заходи з подолання у суспільстві стереотипів, які призводять до дискримінації;
- впроваджуються відповідні та своєчасні позитивні дії на національному та місцевому рівнях у сфері запобігання та протидії дискримінації, забезпечено ефективне та своєчасне реагування держави на нові виклики;
- посилено відповідальність за відмову в розумному пристосуванні об'єктів фізичного оточення для забезпечення потреб людей з інвалідністю;
- забезпечується ефективне розслідування злочинів, вчинених з мотивів расової, національної, релігійної та іншої нетерпимості, та притягнення винних осіб до відповідальності;
- удосконалено порядок проведення органами виконавчої влади антидискримінаційної експертизи проектів нормативно-правових актів;
- здійснюється підготовка статистичних даних про порушення законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації та притягнення до відповідальності винних осіб.

Указ Президента України № 501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» та її текст знаходяться за посиланням:

<http://www.president.gov.ua/documents/5012015-19364>